

Agnieszka Becla

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

e-mail: agnieszka.becla@ue.wroc.pl

**PROBLEMATYKA EKOLOGICZNO-EKONOMICZNA
W ŚWIECIE GOLDMAN ENVIRONMENTAL PRIZE**

**THE ECOLOGICAL AND ECONOMIC PROBLEMS IN
THE LIGHT OF GOLDMAN ENVIRONMENTAL PRIZE**

DOI: 10.15611/pn.2017.491.02

JEL Classification: Q01

Streszczenie: W artykule przedstawiono zakres zagadnień ekologicznych i ekonomicznych obejmowanych przez Goldman Environmental Prize, jej genezę i sposób przyznawania. Autorka nazwiska zestawiła wszystkich dotychczasowych laureatów oraz rodzaje wyróżnionej działalności. Dokonała również analizy znaczenia nagrody dla współczesnych ekologów. Nagroda Goldmana należy do najbardziej cenionych nagród ekologicznych na całym świecie i zyskała miano „Zielonego Nobla”. Podobnie jak w przypadku Nagrody Nobla, docenia się wkład laureatów Nagrody Goldmana w ochronę środowiska przyrodniczego w różnych regionach kuli ziemskiej oraz we wdrażanie zasad rozwoju zrównoważonego i trwałego. Praktyczna strona oceny dorobku potencjalnych laureatów Goldman Environmental Prize jest dominująca i uwzględniana w procedurze jej przyznawania. Podział świata na sześć regionów, dla których określa się osoby wyróżnione, ma akcentować jedność środowiska przyrodniczego naszej planety w duchu koncepcji Matki Gai czy bouldingowskiego statku kosmicznego Ziemia.

Słowa kluczowe: Goldman Environmental Prize, ochrona środowiska, „Zielony Nobel”.

Summary: In the article its authoress introduced the range of ecological and economic questions included in Goldman Environmental Prize, its origin and the way of granting. The authoress took down all hitherto existing laureates and kinds of the distinguished activity. She also executed the analyses of the meaning of the prize for contemporary ecologists. The Goldman Environmental Prize belong to the highly valued ecological prizes in the world and it is called „Green Nobel”. Similarly, as in the case of the Nobel Prize, appreciates the Goldman Prize winners contribution in the protection of the natural environment in various regions and in implementations of the principles of the Sustainable Development. The practical side of the opinion of potential laureates Goldman Environmental Prize is predominant and taken into account in the procedure of granting. In the spirit of the Mother Gaia and Earth-Space-Ship the world environment is the whole, like in the procedure of the Goldman Environmental Prize.

Keywords: Goldman Environmental Prize, environment protection, „Green Nobel”.

1. Wstęp

Różnorodne zagadnienia ekologiczno-ekonomiczne pojawiają się w zwiększonej liczbie od drugiej połowy lat sześćdziesiątych XX wieku. Prekursorskie prace w tym zakresie były początkowo traktowane jako swoiste kuriozum, przygotowywane przez niedostatecznie poważnych przedstawicieli nauk przyrodniczych, zwłaszcza ekologów. Pomimo lekceważącego do nich stosunku nie przechodziły bez echa. Poruszały bowiem niezwykle, nową problematykę w niekonwencjonalny sposób, a dodatkowo ich autorami byli ludzie posiadający określony dorobek i środowiskowy autorytet. Tak była na przykład z Rachel Carson i jej wydaną w 1962 roku książką *The Silent Spring*, która próbowała złamać, po raz pierwszy, antropocentryczny sposób widzenia przyrody¹.

Kolejne lata przynosiły coraz poważniejsze dowody prawdziwości poszczególnych tez. Prowadzone badania empiryczne i modelowo-teoretyczne, gromadzone dane i informacje oraz interdyscyplinarny rozwój nauki tworzyły doskonalszą bazę dla wzrostu znaczenia problemów ekologiczno-ekonomicznych we współczesnej nauce i praktyce społeczno-gospodarczej. Obecnie nie kwestionuje się raczej potrzeby prowadzenia badań w ramach megasystemu człowiek – społeczeństwo – gospodarka – środowisko przyrodnicze, chociaż nie zawsze akceptuje się płynące z nich wnioski i rekomendacje. Wpływają na to różne powody, wśród których do najważniejszych można zaliczyć [Czaja, Becla 2007]:

- sprzeczność bieżących interesów gospodarczych z długookresowymi celami ekologicznymi;
- niedostatki poznawcze współczesnej nauki;
- rosnącą antropopresję na środowisko przyrodnicze w skali globalnej i lokalnej;
- nadal niski poziom świadomości ekologicznej i znikome jej znaczenie w życiu codziennym ludzi;
- niewłaściwe strategie przemian cywilizacyjnych.

Nadal zatem problematyka ekologiczno-ekonomiczna napotyka liczne bariery i ograniczenia, a budowana przez ostatnie trzydzieści lat strategia rozwoju zrównoważonego i trwałego z trudem znajduje zastosowanie, zwłaszcza tam, gdzie jest szczególnie potrzebna – w krajach szybko rozwijających się oraz państwach zacofanych gospodarczo².

O wzroście znaczenia problematyki ekologiczno-ekonomicznej świadczą nie tylko kolejne publikacje³ czy podejmowane działania w zakresie ochrony środowi-

¹ Do dziś próbuje się dyskredytować jej pracę, przywołując rzekome „antyludzkie” konsekwencje takiego podejścia (por.: [Rotkiewicz 2012]).

² Więcej na temat problemów ekologicznych rozwoju krajów zacofanych cywilizacyjnie znaleźć można w wielu pracach z ekonomii rozwoju (por.: [Piasecki (red.) 2011; Fiedor, Kociszewski (red.) 2010]).

³ Więcej na temat kierunków ekologizacji współczesnej nauki znaleźć można w wielu pracach (por.: [Czaja i in. 2012, rozdział 8]).

ska przyrodniczego, racjonalizacji wykorzystania zasobów przyrodniczych i usług środowiskowych lub nowe regulacje prawno-gospodarczo-ekologiczne, ale również umacnianie się tej problematyki w świadomości indywidualnej i zbiorowej ludzi. Jej symptomem są wyróżnienia dla osób zaangażowanych w działalność ekologiczną.

Celem artykułu jest prezentacja i ocena dorobku laureatów Goldman Environmental Prize w kontekście współczesnych wyzwań środowiskowych i gospodarczych. Zastosowana metoda krytycznej analizy pozwala na dostrzeżenie pewnych trendów we współczesnej aktywności ekologiczno-ekonomicznej. Analiza objęła cały okres przyznawania tej nagrody od 1990 roku po 2017.

2. Geneza Nagrody Goldmana (Nagrody Fundacji Goldmanów)

Pomysł uhonorowania specjalną nagrodą osób zajmujących się działalnością na rzecz środowiska przyrodniczego pojawił się w połowie lat osiemdziesiątych XX wieku w głowach amerykańskiego małżeństwa – Richarda Goldmana (16.04.1920-29.11.2010) i Rhody, z domu Haas (1924-17.02.1996). Podczas wieloletniej działalności gospodarczej zajmowali się przede wszystkim ubezpieczeniami i zarządzaniem ryzykiem. Założyli znane firmy ubezpieczeniowe: w 1949 roku Goldman Insurance Services, a nieco później Goldman Insurance and Risk Management, oraz stworzyli w 1951 roku fundusz Richard and Rhoda Goldman Fund. Zasłynęli jako bardzo znani żydowscy filantropi, wspierając znacznymi kwotami wiele przedsięwzięć, jak na przykład: centra kulturalne i religijne, szpitale, szkoły i uczelnie, wykorzystanie energii słonecznej czy ochrona lasów i ekosystemów morskich. W 2010 roku Jewish Telegraph Agency określiło Richarda Goldmana mianem „jednego z najbardziej wpływowych żydowskich filantropów w Stanach Zjednoczonych”.

Fot. 1. Rhoda i Richard Goldmanowie ze statuetką ufundowanej przez siebie nagrody

Źródło: <http://jewishcurrents.org/april-16-golman-environmental-price/>

Najbardziej znanym na świecie przedsięwzięciem Richarda i Rhody Goldmanów stała się nagroda dla aktywistów środowiskowych przyznawana za szczególny wkład do ochrony środowiska przyrodniczego i zmniejszenia antropopresji na świecie (fot. 1). Oprócz kwoty pieniężnej w wysokości 150 tysięcy dolarów każdemu laureatowi wręczana jest statuetka z brązu. Nosi ona nazwę Ouroboros i ma postać węża gryzącego własny ogon, co symbolizuje zdolność Natury do odradzania się.

Siedzibą fundacji przyznającej nagrodę oraz miejscem uroczystości jej wręczenia jest San Francisco w Kalifornii (USA). Nagroda przyznawana jest corocznie, począwszy od 1990 roku. Sposób zgłaszania kandydatów, procedury selekcji i ostatecznego wyboru laureatów wzorowane są na tradycjach Nagrody Nobla. W ciągu ponad ćwierćwiecza Goldman Environmental Prize doczekał się określenia „Green Nobel”, co jest wyrazem prestiżu nagrody.

3. Zakres i procedura przyznawania Goldman Environmental Prize

Zgodnie z wolą fundatorów nagroda przyznawana jest za szczególny wkład laureatów w ochronę środowiska przyrodniczego oraz zmniejszania antropopresji na komponenty i elementy tego środowiska na świecie, w różnej skali i zakresie problemowym. Goldman Environmental Prize honoruje środowiskowych aktywistów (ochroniarzy) z całego świata, którzy inspirują ludzi do działań chroniących naszą planetę, często narażając przy tym własną wolność czy życie⁴.

Otrzymanie Goldman Environmental Prize pozwala między innymi na: (1) lepszą międzynarodową rozpoznawalność laureatów i efektów ich pracy, (2) podkreślenie znaczenia tego typu działań oraz (3) wsparcie finansowe samego laureata.

Goldman Environmental Prize ma swoją skalę przestrzenną określoną w postaci sześciu globalnych regionów: (1) Afryki, (2) Azji, (3) Europy, (4) wysp i narodów wyspiarskich, (5) Ameryki Północnej oraz (6) Ameryki Południowej i Środkowej. Biorąc pod uwagę zakres działania poszczególnych laureatów nagrody, obejmuje ona w swojej istocie całą kulę ziemską, również Antarktydę i Arktykę.

Nagroda Goldmana obejmuje kilka bloków problemowych istotnych dla działań proekologicznych na świecie, takich jak:

- polityka ekologiczna i działalność ochronna oraz edukacyjna,
- ochrona lasów i ekosystemów leśnych,
- ochrona gleb i powierzchni ziemi,
- zachowanie i ochrona oceanów, mórz i ekosystemów morskich,

⁴ Kilku laureatów Nagrody Goldmana zapłaciło najwyższą cenę za swoją działalność. Dotyczy to Ken Saro-Wiwa skazanego w Nigerii na śmierć i zabitego, Ndyakira Amooti, który zginął w Ugandzie w niejasnych okolicznościach, Edwina Bustillosa zmarłego podobnie w Meksyku. Aleksander Nikitin i Rodalio Flores byli aresztowani i więzieni w Rosji i Meksyku. Jeden z najsłynniejszych obrońców dżungli brazylijskiej Chico Mendes nie doczekał wyróżnienia, skrytobójczo zastrzelony w 1988 roku.

- zrównoważona gospodarka surowcami energetycznymi i mineralnymi wraz z ochroną środowiska przyrodniczego przed negatywnymi wpływami eksploatacji górniczej i wykorzystania ropy naftowej,
- ochrona rzek, jezior i innych zbiorników wodnych,
- wdrażanie zasad zrównoważonego i trwałego rozwoju,
- ochrona przed toksycznymi i nuklearnymi odpadami,
- ochrona bioróżnorodności, dzikiej przyrody i gatunków zagrożonych.

Procedura wyłaniania kandydatów do Goldman Environmental Prize ma postać zbliżoną do stosowanych w innych nagrodach, zwłaszcza w Nagrodzie Nobla (tab. 1).

Tabela 1. Procedura wyłaniania laureatów Goldman Environmental Prize

Etap	Termin	Wykonawca	Czynności
1	Po przyznaniu nagrody za poprzedni rok	Osoby i instytucje ekologiczne	Zgłaszanie poufne kandydatur do kolejnego wyróżnienia Goldman Environmental Prize
2	Jesień poprzedniego roku	Goldman Environmental Prize Jury i zaproszeni eksperci	Przegląd kandydatur i praca nad oceną ich dorobku w nagradzonym zakresie
3	Początek roku objętego nagrodą (przed Dniem Ziemi)	Goldman Environmental Prize Jury	Tajny wybór laureatów za dany rok przyznawania nagrody
4	Kwiecień danego roku	Board of Directors i Goldman Environmental Prize Jury	Uroczystość wręczenia Goldman Environmental Prize oraz 10-dniowe tournée laureatów, połączone z wywiadami, wykładami, spotkaniami i wycieczkami ekologicznymi

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji Goldman Environmental Foundation.

Główna uroczystość wręczenia nagrody odbywa się w San Francisco War Memorial Opera House, zawsze dwa dni po uroczystościach w Waszyngtonie. Na ceremonii jest około trzech tysięcy zaproszonych gości, pokazuje się filmy przybliżające osiągnięcia laureatów, którzy odbierają nagrodę i wygłaszają krótkie wystąpienia.

4. Laureaci nagrody i ich dorobek

W całym okresie 28 lat przyznawania Goldman Environmental Prize wyróżniono 180 osób z 86 krajów (tab. 2). Najwięcej laureatów pochodzi ze Stanów Zjednoczonych (22 osoby), następnie z Rosji (8 osób) i Australii (7 laureatów), z Indonezji (6 osób), Peru, Indii i Kanady (po 5 laureatów), z Kenii, Kolumbii i Meksyku (4 laureatów), z Brazylii, Chin, Ekwadoru, Hondurasu, Puerto Rico i Republiki Południowej Afryki (po 3 laureatów), z 22 krajów po dwóch laureatów oraz z 48 państw po jednym laureacie⁵.

⁵ Wśród laureatów „Zielonego Nobla” są dwie Polki – Jadwiga Łopata, uhonorowana w 2002 roku za ochronę wsi polskiej, oraz Małgorzata Górńska, którą doceniono w 2010 roku za obronę Doliny Rospudy. W Polsce obie sylwetki są praktycznie nieznane.

Przestrzenny rozkład pochodzenia laureatów Goldman Environmental Prize nie jest zaskakujący. Wyraźna dominacja Stanów Zjednoczonych jest efektem działania trzech przyczyn: (1) istnienia wielu negatywnych skutków środowiskowych działalności największej gospodarki świata oraz (2) relatywnie wysokiego poziomu świadomości zagrożeń ekologicznych w określonych grupach, a także (3) chęci i możliwości podejmowania działań ochroniarskich wraz z protestami społecznymi.

Przypadki Rosji, Australii czy Kanady to przede wszystkim konsekwencja istnienia bardzo obszernych przestrzennie ekosystemów poddawanych antropopresji. W krajach tych jest najwięcej bouldingowskiej „gospodarki kowbojskiej” (por. [Boulding 1966, s. 3-14]). Indonezja, Indie, Meksyk, Brazylia czy Bangladesz charakteryzują się bardzo wysoką antropopresją ze strony niezwykle licznych populacji. Podobnie jest w Nigerii czy Pakistanie, ale tutaj junty wojskowe nie pozwalają na wiele form działalności proekologicznej, posuwając się do więzienia i egzekucji aktywistów. W przypadku państw afrykańskich walka z negatywnymi konsekwencjami środowiskowymi odbywa się w warunkach istnienia bardzo wrażliwych ekosystemów, niskiego poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców, dramatycznych problemów społecznych (częstych konfliktów wojennych) i braku państwowej polityki ekologicznej, czasami wręcz zupełnie nieskutecznego działania agend rządowych.

Tabela 2. Laureaci Nagrody Środowiskowej Goldmana w latach 1990-2017

Rok	Imię i nazwisko laureata	Państwo pochodzenia	Zakres wyróżnienia
1	2	3	4
1990	Robert Brown	Australia	ochrona ekosystemów Tasmanii
1990	Lois Gibas	Stany Zjednoczone	ochrona przez odpadami nuklearnymi
1990	Janet Gibson	Honduras-Belize	ochrona raf koralowych w Belize
1990	Harrison Ngau Laing	Malezja	ochrona lasów na Borneo
1990	Janos Vargha	Węgry	ochrona ekosystemu Dunaju
1990	Michael Werikhe	Kenia	ochrona ekosystemów morskich w Kenii
1991	Wangari Muta Maathai	Kenia	polityka ekologiczna w Kenii
1991	Eha Kern	Szwecja	ochrona lasów tropikalnych
1991	Roland Tiensuu	Szwecja	ochrona lasów tropikalnych
1991	Evaristo Nugkuag	Peru	ochrona lasów tropikalnych w Peru
1991	Yoichi Kuroda	Japonia	ochrona lasów tropikalnych
1991	Samuel LaBudde	Stany Zjednoczone	ekologiczne akcje protestacyjne
1991	Cath Wallace	Nowa Zelandia	ochrona ekosystemów Antarktyki
1992	Jeton Anjain	Wyspy Marshalla	ochrona przez zagrożeniem nuklearnym
1992	Metha Patkar	Indie	ochrona rzek i dostęp do wody pitnej
1992	Wadja Egnankou	Wybrzeże Kości Słoniowej	ochrona lasów namorzynowych
1992	Christie Jean	Francja	ochrona ekosystemów Loary
1992	Colleen McCrory	Kanada	ochrona ekosystemów leśnych

1	2	3	4
1992	Carlos Alberto Ricardo	Brazylia	polityka ekologiczna w Brazylii
1993	Margareth Jacobson	Namibia	ochrona ekosystemów wiejskich
1993	Garth Owen-Smith	Namibia	ochrona ekosystemów wiejskich
1993	Juan Mayr	Kolumbia	międzynarodowy ruch ekologiczny
1993	Dai Quin	Chiny	ochrona ekosystemu Jangcy
1993	John Sinclair	Australia	ochrona piaszczystej wyspy Frazer
1993	Joann Tall	Stany Zjednoczone	ochrona przed odpadami toksycznymi
1993	Światosław Izabelin	Rosja	ochrona przyrody w Rosji
1994	Matthew Coon Come	Kanada	ochrona ekosystemów rzecznych
1994	Tuenjai Deetes	Tajlandia	zrównoważony rozwój w Tajlandii
1994	Laila Iskander Kamel	Egipt	zrównoważony i trwały rozwój w Egipcie
1994	Luis Macas	Ekwador	ochrona środowiska tubylczego
1994	Heffa Schücking	Niemcy	polityka środowiskowa w Niemczech
1994	Andrew Simmons	St. Vincent i Grenadiny	zrównoważony rozwój na Karaibach
1995	Aurora Castillo	Stany Zjednoczone	ochrona przed odpadami toksycznymi
1995	Yul Choi	Korea Południowa	ochrona przed zanieczyszczeniami
1995	Noah Idechong	Palau	ochrona wód oceanicznych Palau
1995	Emma Must	Wielka Brytania	ochrona przyrody w Anglii
1995	Ricardo Nawarro	Salwador	zrównoważony rozwój w Salwadorze
1995	Ken Saro-Wiwa	Nigeria	sprawiedliwy dostęp do zasobów
1996	Ndyakira Amooti	Uganda	ochrona dzikich zwierząt
1996	Bill Ballantine	Nowa Zelandia	ochrona ekosystemów morskich
1996	Edwin Bustillos	Meksyk	ochrona ziemi
1996	M.C.Metha	Indie	ochrona lasów tropikalnych
1996	Marina Silva	Brazylia	ochrona lasów tropikalnych
1996	Albena Simeonova	Bułgaria	rozwój polityki ekologicznej
1997	Nick Carter	Zambia	ochrona bioróżnorodności
1997	Loir Bator Dingi	Indonezja	ochrona lasów tropikalnych
1997	Alexander Nikitin	Rosja	ochrona przed niebezpiecznymi odpadami
1997	Juan Pablo Orrego	Chile	ochrona rzek i zbiorników
1997	Fuiono Senio	Zachodnie Samoa	ochrona ekosystemów leśnych
1997	Paul Alan Cox	Zachodnie Samoa	ochrona ekosystemów leśnych
1997	Terri Swearingen	Stany Zjednoczone	ochrona przed niebezpiecznymi odpadami
1998	Anna Giordano	Włochy	ochrona bioróżnorodności
1998	Kory Johnson	Stany Zjednoczone	ochrona przed niebezpiecznymi odpadami
1998	Berito Kuwaruwa	Kolumbia	ochrona powierzchni ziemi
1998	Atherton Martin	Dominika	ochrona powierzchni ziemi
1998	Sven „Bobby” Peek	RPA	ochrona przed niebezpiecznymi odpadami
1998	Hirofumi Yamashita	Japonia	ochrona ekosystemów morskich
1999	Jacqui Katona	Australia	ochrona powierzchni ziemi
1999	Yvonne Margarula	Australia	ochrona powierzchni ziemi
1999	Michal Kravcik	Słowacja	ochrona rzek i jezior
1999	Bernard Martin	Kanada	ochrona ekosystemów morskich
1999	Samuel Nguiffo	Kamerun	ochrona lasów

Tabela 2, cd.

1	2	3	4
1999	Jorge Varela	Honduras	ochrona ekosystemów morskich
1999	Ka Hsaw Wa	Birma-Myanmar	ochrona powierzchni ziemi
2000	Oral Ataniyazowa	Uzbekistan	ochrona przed niebezpiecznymi odpadami
2000	Elias Diaz Pena	Paragwaj	ochrona rzek i jezior
2000	Oscar Rias	Paragwaj	ochrona rzek i jezior
2000	Vera Mischenko	Rosja	polityka ochrony środowiska
2000	Rodolio Montiel Flores	Meksyk	ochrona lasów
2000	Alexander Peal	Liberia	ochrona lasów
2000	Nat Quansah	Madagaskar	idea zrównoważonego rozwoju
2001	Jane Akre	Stany Zjednoczone	polityka ochrony środowiska
2001	Steve Wilson	Stany Zjednoczone	polityka ochrony środowiska
2001	Yosepha Alomang	Indonezja	ochrona powierzchni ziemi
2001	Giorgos Cadsadorakis	Grecja	ochrona ziemi
2001	Myrsini Malakou	Grecja	ochrona ziemi
2001	Oscar Olivera	Boliwia	zrównoważony rozwój
2001	Eugene Rutagarama	Rwanda	ochrona dzikich gatunków
2001	Bruno Van Peteghem	Nowa Kaledonia	ochrona ekosystemów morskich
2002	Pisit Charnsnoh	Tajlandia	ochrona ekosystemów morskich
2002	Sarah James	Stany Zjednoczone	ochrona powierzchni ziemi
2002	Jonathon Solomon	Stany Zjednoczone	ochrona powierzchni ziemi
2002	Fatima Jibrell	Somalia	zrównoważony rozwój
2002	Alexis Massol- -Gonzales	Puerto Rico	ochrona lasów
2002	Norma Kassi	Stany Zjednoczone	ochrona powierzchni ziemi
2002	Jean La Rose	Gujana	ochrona powierzchni ziemi
2002	Jadwiga Łopata	Polska	zrównoważony rozwój
2003	Julia Bonds	Stany Zjednoczone	ochrona powierzchni ziemi
2003	Pedro Arrojo-Agudo	Hiszpania	ochrona rzek i jezior
2003	Eileen Kampakuta Brown	Australia	ochrona przed niebezpiecznymi odpadami
2003	Eileen Wani Wingfield	Australia	ochrona przed niebezpiecznymi odpadami
2003	Von Hernandez	Filipiny	ochrona przed niebezpiecznymi odpadami
2003	Maria Foronda Farro	Peru	zrównoważony rozwój
2003	Odigha Odigha	Nigeria	ochrona ekosystemów leśnych
2004	Rudolf Arenga-Etego	Ghana	ochrona wody pitnej
2004	Rashida Bee	Indie	ochrona przed toksynami w Bhopalu
2004	Libia Grueso	Kolumbia	sprawiedliwy dostęp do zasobów
2004	Manana Kochladze	Gruzja	racjonalne wykorzystanie zasobów
2004	Demetrio de Carvalho	Timor Wschodni	polityka ochrony środowiska na Timorze
2004	Margie Richard	Stany Zjednoczone	ochrona przed zanieczyszczeniami
2005	Isidro Baldenegro Lopez	Meksyk	ochrona powierzchni ziemi
2005	Kaisha Atakhanova	Kazachstan	ochrona przed niebezpiecznymi odpadami

1	2	3	4
2005	Chavannes Jean-Baptiste	Haiti	zrównoważony rozwój
2005	Stephanie Daniele Roth	Rumunia	ochrona powierzchni ziemi
2005	Corneille Ewango	Kongo	ochrona dzikich gatunków
2005	Jose Tamayo Cortem	Honduras	ochrona ekosystemów leśnych
2006	Silas Kpanan Siakor	Liberia	zrównoważony rozwój w Liberii
2006	Yu Xiaogang	Chiny	ekorozwój na terenach wiejskich
2006	Olya Melen	Ukraina	ochrona delty Dunaju
2006	Anne Kair	Papua-Nowa Gwinea	ochrona lasów Nowej Gwinei
2006	Craig Williams	Stany Zjednoczone	ochrona przed zanieczyszczeniami
2006	Tarcisio Feitosa da Silva	Brazylia	ochrona powierzchni ziemi
2007	Sophia Rabliauskas	Kanada	ochrona ekosystemów leśnych
2007	Hammerskjoeld Simwinga	Zambia	zrównoważony rozwój
2007	Tsetsegee Munghbayar	Mongolia	ochrona powierzchni ziemi
2007	Julio Cusurichi Palacios	Peru	ochrona ekosystemów leśnych
2007	Willie Corduff	Irlandia	ochrona powierzchni ziemi
2007	Orri Vigfusson	Islandia	ochrona bioróżnorodności
2008	Pablo Fajardo	Ekwador	ochrona powierzchni ziemi
2008	Luis Yanza	Ekwador	ochrona powierzchni ziemi
2008	Jesus Leon Santos	Meksyk	zrównoważony rozwój
2008	Rosa Hilda Ramos	Puerto Rico	ochrona ekosystemów leśnych
2008	Felicjano Dos Santos	Mozambik	zrównoważony rozwój
2008	Marina Rikhvanova	Rosja	polityka ochrony środowiska
2008	Ignace Schops	Belgia	ochrona powierzchni ziemi
2009	Maria Gunnoe	Stany Zjednoczone	racjonalne wykorzystanie surowców
2009	Marc Ona Essangui	Gabon	ochrona lasów tropikalnych
2009	Rizwana Hasan	Bangladesz	polityka ochrony środowiska
2009	Olga Speranskaja	Rosja	ochrona przed niebezpiecznymi odpadami
2009	Yuyun Ismawati	Indonezja	zrównoważony rozwój
2009	Wanze Eduard	Surinam	ochrona lasów
2009	Hugo Jabini	Surinam	ochrona lasów
2010	Thuli Brillante	Suazi	polityka ochrony środowiska
2010	Tuy Sereivathana	Kambodża	ochrona bioróżnorodności
2010	Małgorzata Górską	Polska	ochrona ekosystemów leśnych
2010	Humberto Rios Labrada	Kuba	zrównoważony rozwój
2010	Lynn Henning	Stany Zjednoczone	polityka ochrony środowiska
2010	Randall Arauz	Kostaryka	ochrona ekosystemów morskich
2011	Raoul du Toit	Zimbabwe	ochrona dzikich gatunków
2011	Dmitry Lisitsyn	Rosja	ochrona powierzchni ziemi

Tabela 2, cd.

1	2	3	4
2011	Ursula Sladek	Niemcy	zrównoważony rozwój
2011	Prigi Arisandi	Indonezja	ochrona rzek i jezior
2011	Hiltin Kelly	Stany Zjednoczone	ochrona przed niebezpiecznymi odpadami
2011	Francisco Pineda	Salwador	ochrona powierzchni ziemi
2012	Ikal Angeles	Kenia	ochrona rzek i jezior
2012	Ma Jun	Chiny	polityka ochrony środowiska
2012	Yevgienia Chirikowa	Rosja	ochrona ekosystemów leśnych
2012	Edwin Gariguez	Filipiny	ochrona powierzchni ziemi
2012	Caroline Canon	Stany Zjednoczone	ochrona powierzchni ziemi
2012	Sofia Gatica	Argentyna	ochrona przed niebezpiecznymi odpadami
2013	Azzam Alwash	Irak	ochrona przyrody
2013	Kimberley Wasserman	Stany Zjednoczone	ochrona przed niebezpiecznymi odpadami
2013	Rossano Ercolini	Włochy	ochrona przed niebezpiecznymi odpadami
2013	Aleta Baun	Indonezja	ochrona powierzchni ziemi
2013	Jonathan Deal	RPA	ochrona bioróżnorodności
2013	Nohra Padilla	Kolumbia	polityka ekologiczna
2014	Desmond D'Sa	RPA	zrównoważony rozwój
2014	Ramesh Agrawal	Indie	ochrona przed działalnością górnictwem
2014	Suren Gazaryan	Rosja	ochrona lasów i ekosystemów leśnych
2014	Rudi Putra	Indonezja	ochrona bioróżnorodności
2014	Helen Slottje	Stany Zjednoczone	ochrona przed niebezpiecznymi odpadami
2014	Ruth Buendia	Peru	ochrona rzek i jezior
2015	Myint Zaw	Birma-Myanmar	ochrona rzek i jezior
2015	Marilyn Bapitste	Kanada	ochrona przed odpadami
2015	Jean Wiener	Haiti	ochrona bioróżnorodności morskiej
2015	Phyllis Omido	Kenia	ochrona przed odpadami toksycznymi
2015	Howard Wood	Szkocja	ochrona bioróżnorodności morskiej
2015	Berta Caceres	Honduras	ochrona rzek i jezior
2016	Maxima Acuna	Peru	ochrona przed działalnością górnictwem
2016	Zuzana Caputova	Słowacja	polityka ochrony środowiska
2016	Luis Jorge Rivera Herrera	Puerto Rico	ochrona ekosystemów morskich
2016	Edward Loure	Tanzania	ochrona powierzchni ziemi
2016	Leng Ouch	Kambodża	ochrona lasów
2016	Destiny Watford	Stany Zjednoczone	rozwój zrównoważony i trwały
2017	Mark Lopez	Stany Zjednoczone	ochrona przed odpadami toksycznymi
2017	Praffula Samantara	Indie	ochrona bioróżnorodności
2017	Uros Macerl	Słowenia	ochrona przed odpadami toksycznymi
2017	Rodrigo Tot	Gwatemala	ochrona przed działalnością górnictwem
2017	Rodrique Katembo	Kongo	ochrona przed odpadami toksycznymi
2017	Wendy Bownam	Australia	ochrona przed działalnością górnictwem

Źródło: opracowano na podstawie informacji biura Goldman Environmental Prize.

Inne są natomiast przypadki wielu lokalnych inicjatyw, których celem jest zachowanie niewielkich, ale bardzo cennych ekosystemów i ich bioróżnorodności. Należą do nich rafy koralowe, pojedyncze jeziora i rzeki, ekosystemy wyspiarskie z endemicznymi gatunkami roślin i zwierząt, unikalne siedliska rzadkich, zagrożonych organizmów, lasy namorzynowe i dżungle (las deszczowe). Jest to niezwykle pożądana walka o zachowanie tych ekosystemów, będących swoistym dziedzictwem przyrodniczym całej ziemskiej cywilizacji.

Ogromnym wyzwaniem jest ograniczanie deforestacji. Brak wspólnych, globalnych regulacji w tym zakresie (na przykład konwencji leśnej) i interesy gospodarcze prowadzą do gwałtownego wylesiania, wzmacnianego poszukiwaniem przez ludzi z obszarów przeludnionych nowych przestrzeni życiowych. Jest to szczególnie widoczne w strefie lasów tropikalnych, gdzie żyją liczące setki milionów osób populacje Ameryki Łacińskiej, Afryki czy Azji, gdzie brak jest jakiegokolwiek sensownej gospodarki leśnej i występuje rabunkowa eksploatacja najcenniejszych drzew. Działający w tych warunkach ochroniarze narażeni są często na skrytobójczą utratę życia.

Ekosystemy morski i nadbrzeżne zagrożone są natomiast nadmiernym rozwojem turystyki, będącej z jednej strony ważną gałęzią poszczególnych gospodarek (kreującą dochody i miejsca pracy), z drugiej źródłem szybko narastającej antropopresji.

W wielu państwach aktywność ekologiczna koncentruje się wokół podniesienia poziomu racjonalnego wykorzystywania zasobów naturalnych, zwłaszcza odnawialnych, i ustanowienia sprawiedliwszego systemu dostępu do nich, jak jest w przypadku wody pitnej, pastwisk, surowców mineralnych znajdujących się na obszarach zamieszkałych przez rdzenną, tubylczą ludność.

W krajach wysoko rozwiniętych problemy ekologiczne przyjmują postać tworzenia nadmiernej ilości zanieczyszczeń (na przykład odpadów komunalnych i przemysłowych, niebezpiecznych, toksycznych i promieniotwórczych – nuklearnych), ścieków czy gazów i pyłów oraz ich depozycji w środowisku przyrodniczym. Wyzwaniem dla wysoko rozwiniętych państw są także genetycznie modyfikowane organizmy i żywność.

Interesy gospodarcze bywają na tyle silne, że nawet w najlepiej rozwiniętych i zorganizowanych państwach dominują nad celami ekologicznymi. Przykładami mogą być Norwegia i Japonia niszczące populację ssaków morskich. Ponadto istniejący w Chinach popyt na kość słoniową i rogi nosorożców wpływa na rozwój kłusownictwa w Afryce. W Polsce, z trudnych do identyfikacji przyczyn gospodarczych i politycznych, dewastuje się wielowiekową Puszcę Białowieską i zielen miejską.

Nie bez znaczenia, zwłaszcza w dłuższej perspektywie, jest również działalność mająca na celu stworzenie systemów ochrony i gospodarowania zasobami przyrodniczymi opartych na regulacjach prawnych, działalności odpowiednich instytucji i funkcjonowaniu procedur, a także na kulturze ekologicznej i świadomości ekologicznej. Sytuacja taka dotyczy zarówno państw słabo rozwiniętych, jak i tych, które nie mają tradycji demokratycznych i obywatelskich (kraje byłego Związku Radziec-

kiego, Polska, Węgry, Rumunia, Bułgaria, Czechy, Słowacja czy państwa powstałe po dawnej Jugosławii). Jest to pierwszy krok ku wypracowaniu i wdrożeniu strategii rozwoju zrównoważonego i trwałego.

Szczególnym ewenementem, chociaż niezwykle cennym doświadczeniem, są próby realizacji zasad rozwoju zrównoważonego i trwałego w skali lokalnej. Niektórzy laureaci otrzymali właśnie za takie działania Goldman Environmental Prize⁶.

5. Podsumowanie

Goldman Environmental Prize cieszy się zasłużoną sławą w środowiskach zajmujących się ochroną przyrody i racjonalnym wykorzystaniem jej zasobów, uznających i wdrażających zasady rozwoju zrównoważonego i trwałego. Jest bowiem wyróżnieniem dla praktycznej strony aktywności ochroniarskiej, która jednocześnie dostarcza wielu ważnych doświadczeń w celu lepszego poznania przyrody i zrozumienia jej znaczenia dla człowieka, społeczeństwa i współczesnych gospodarek.

Sposób i zakres przyznawania tej nagrody pokazuje także relacje między poziomem lokalnym i globalnym oraz uświadamia istnienie i znaczenie wyzwań ekologicznych na całym świecie, będąc swoistą weryfikacją hipotezy Gai Jamesa Lovelocka [2003]. Jest to jednocześnie ciekawe uzasadnienie potrzeby łączenia wiedzy z aktywnością praktyczną. A także dowód słuszności walki tych, którzy gotowi są przeciwstawiać się niszczeniu środowiska przyrodniczego Ziemi.

Literatura

- Becla A., Czaja S., Poskrobko T., 2014, *Międzynarodowa ochrona środowiska*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław.
- Boulding K., 1966, *The Economics of the Coming Spaceship Earth*, [w:] Jarret H. (ed.), *Environmental Quality in a Growing Economy*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, s. 3-14.
- Carson R., 1962, *The Silent Spring*, Fawcett, Chicago.
- Czaja S., Becla A., 2007, *Ekologiczne podstawy procesów gospodarowania*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław.
- Czaja S., Becla A., Włodarczyk J., Poskrobko T., 2012, *Wyzwania współczesnej ekonomii. Wybrane problemy*, Difin, Warszawa.
- Fiedor B., Kociszewski K. (red.), 2010, *Ekonomia rozwoju*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław.
- Lovelock J., 2003, *Gaja. Nowe spojrzenie na życie na Ziemi*, Wydawnictwo Prószyński i Sówka, Warszawa.
- Piasecki R. (red.), 2011, *Ekonomia rozwoju*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Rotkiewicz M., 2012, *Zbawienna trucizna*, Polityka z 2.02.
- www.goldmanprize.org (11.04.2017).

⁶ Więcej informacji o znaczeniu nagród ekologicznych w międzynarodowej ochronie środowiska znaleźć można w pracy: [Becla i in. 2014].